

Jan Lutyński

Nauczanie metod i technik badań społecznych na kierunku socjologii Uniwersytetu Łódzkiego

Przegląd Socjologiczny Sociological Review 30, 346-347

1978

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

NAUCZANIE METOD I TECHNIK BADAŃ SPOŁECZNYCH NA KIERUNKU SOCJOLOGII UNIWERSYTETU ŁÓDZKIEGO

Zajęcia z metod i technik badań społecznych na kierunku socjologii na Uniwersytecie Łódzkim prowadzone są w semestrach 3, 4, i 5 w wymiarze 205 godzin, z tego 115 godzin ćwiczeń. Wykład jest obowiązkowy. Zajęcia prowadzi pracownicy Zakładu Metod i Technik Badań Społecznych (3 pracowników naukowo-dydaktycznych) przy udziale 2 pracowników naukowo-badawczych. Kontynuację zajęć stanowi obóz terenowo-badawczy po III roku, następnie seminarium metodologiczne oraz wykłady monograficzne. Program zajęć został wypracowany przez zespół, w którym — obok pracowników — Zakładu brał udział prof. dr Wacław Piotrowski wraz ze współpracownikami.

Koncepcja zajęć omawianego przedmiotu opiera się na następujących założeniach. Ze względu na rolę, którą prowadzenie badań pełni przy wykonywaniu jego funkcji zawodowych, przyszły socjolog powinien możliwie w sposób jak najpełniejszy zapoznać się z metodami badań oraz nabyć umiejętność ich prowadzenia.

Niezależnie od obozu terenowo-badawczego, pracy magisterskiej itp. podstawowa rola przypada zajęciom z przedmiotu metody i techniki badań. Ze względu na brak podręcznika powinny one zapoznać z całym zakresem zagadnień, choć oczywiście niejednakowo dokładnie. W nauczaniu metod i technik trzeba także przyjąć, że zagadnienia ogólnej metodologii nauk muszą być uwzględnione w zajęciach logiki z metodologią nauk, zaś zagadnienia technik statystycznych i ich stosowania — na zajęciach ze statystyki. Biorąc to pod uwagę przy konstruowaniu programu zajęć z omawianego przedmiotu na Uniwersytecie Łódzkim za oś konstrukcyjną przyjęto określoną koncepcję procesu badawczego w badaniach socjologicznych. Zgodnie z tą koncepcją ów proces polega na realizowaniu — niekoniecznie zresztą w podanej niżej kolejności — następujących zadań badawczych:

- przygotowanie koncepcji badań,
- przygotowanie technik badań,
- dobór jednostek i zjawisk do badania,
- otrzymywanie materiału,
- krytyka, selekcja, uporządkowanie i, ewentualnie, standaryzacja materiałów,
- właściwe opracowanie i interpretacja wyników,
- prezentacja rezultatów.

Ten układ zadań stanowi podstawę do konstrukcji zajęć, zwłaszcza wykładu. Zagadnienia ogólne metodologii omawia się przy okazji poszczególnych zadań, częściowo zaś poruszane są one w wykładach wstępnych, na których przedstawia się pokrótce także historię badań społecznych w związku z ich funkcjami oraz typy i rodzaje badań. Najwięcej czasu poświęca się na badania prowadzone przy pomocy standaryzowanych technik interrogacyjnych, w wykładzie nie pomija się jednak żadnej z ważniejszych grup technik czy metod badawczych, choćby były faktycznie rzadko stosowane. Podobnie jak i w ćwiczeniach przy omawianiu technik interrogacyjnych opieramy się na założeniach stanowiska wypracowanego w ośrodku łódzkim. Zagadnienia będące aktualnie przedmiotem analizy badawczej są tylko pobieżnie poruszane w ramach przedmiotu metod i technik badań, natomiast omawiane na zajęciach monograficznych (np. kwestie związane z oceną wartości pomiaru, weryfikacji itp.).

Parę słów należy poświęcić egzaminowi. Uwzględnia się w nim ocenę ćwiczeń, o których będzie mowa szerzej za chwilę, łącznie z oceną udziału w badaniach prowadzonych w ramach ćwiczeń. Na egzamin studenci przygotowują, poza recenzją z monografii, opartej na badaniach, koncepcję własnych, projektowanych badań. Egzamin nie sprowadza się więc tylko do tradycyjnego sprawdzenia opanowanych wiadomości.

Obecna koncepcja zajęć utrzymana będzie przy realizacji nowego planu studiów, w którym ilość godzin z przedmiotu metody i techniki została zmniejszona do 150. W latach następnych planujemy podjęcie specjalizacji z metodologii, uwzględnioną w nowym planie studiów. Koncepcja zajęć z metodologii na tej specjalizacji będzie, oczywiście zupełnie inna.

Jan Lutyński

ROLA ĆWICZEŃ W NAUCZANIU METOD I TECHNIK BADAŃ SPOŁECZNYCH NA KIERUNKU SOCJOLOGII W UNIWERSYTECIE ŁÓDZKIM

Cele ćwiczeń z przedmiotu metod i technik badań społecznych sprowadzają się do praktycznego opanowania i poszerzenia wiadomości uzyskanych na wykładzie. W pierwszej fazie zajęcia koncentrują się na zagadnieniach związanych z przygotowaniem koncepcji badań oraz ogólnej charakterystyce metod i technik badań społecznych, a potem przechodzi się do szczegółowej prezentacji następujących technik zbierania danych: obserwacja niestandardyzowana, wywiad swobodny, wywiad kwestionariuszowy, ankieta, dokumenty istniejące.

W zamierzeniu zapoznanie studentów z każdą techniką powinno składać się z 5 etapów:

1. teoretyczne omówienie i przedyskutowanie problemów związanych z daną techniką na podstawie literatury i wiadomości z wykładu;

2. konceptualizacja badań przy użyciu danej techniki w zastosowaniu do konkretnych problemów merytorycznych postawionych przez 3—4-osobowe zespoły studenckie; w odniesieniu do niektórych technik (obserwacja, czasem wywiad swobodny) jeden problem jest realizowany przez całą grupę ćwiczeniową;

4. zbieranie materiałów empirycznych przy użyciu przygotowanego narzędzia;

5. opracowanie zgromadzonych materiałów i różne formy prezentacji ich wniosków.

Jest to idealny schemat zapoznania studentów z technikami badawczymi. W praktyce zdarzają się odstępstwa, zwłaszcza w odniesieniu do ostatniego punktu (głównie ze względu na brak czasu).

W tym trybie ćwiczeń występują szczególne problemy ich organizacji, tak w odniesieniu do samych zajęć, jak i przygotowania się do nich studentów. Jeśli pominąć niewielkie ilości ćwiczeń opartych na literaturze, to przygotowanie się studentów do tych zajęć polega na samodzielnym przemyśleniu konkretnego problemu merytorycznego z punktu widzenia rozważanych spraw metodologicznych i opracowaniu tego w odpowiedniej formie pisanej, składanej wcześniej prowadzącym ćwiczenia. Na zajęciach w trakcie dyskusji ze studentami przeprowadza się krytyczną analizę wybranych propozycji metodologicznych i przyjmuje określone rozwiązania. Prowadzący zobowiązuje studentów do przygotowania na następne zajęcia kolejnych projektów rozwiązań metodologicznych, wynikających z logicznego toku postępowania przy danej technice. Studenci, których propozycje